

Riadenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na pracoviskách v Európe – dôkazy z druhého Európskeho prieskumu podnikov o nových a vznikajúcich rizikách (ESENER-2)

Európske observatórium rizík

Zhrnutie

Riadenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na pracoviskách v Európe – dôkazy z druhého Európskeho prieskumu podnikov o nových a vznikajúcich rizikách (ESENER-2)

Autori: Emma Wadsworth a David Walters, Výskumné centrum pracovného prostredia v Cardiffe, Univerzita v Cardiffe

Vedúci projektu: Xabier Irastorza, Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA)

Podakovanie:

Chceli by sme sa poďakovať členom poradnej rady projektu, ktorými sú Kaj Frick, Phil James, Marina Jarvis a Jan Popma, za pripomienky k tejto správe a za ich veľmi cenný príspevok k projektovému semináru. Ďalej si veľkú vďaku zasluhuje Mel Evans za pomoc pri organizácii seminára. A nakoniec poďakovanie patrí zamestnancom agentúry EU-OSHA za zmysluplné pripomienky počas projektu.

Vypracovanie tohto zhrnutia zadala Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA). Za obsah vrátane všetkých vyjadrených stanovísk a/alebo záverov zodpovedajú samotní autori a nemusia nevyhnutne odrážať stanoviská agentúry EU-OSHA.

**Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede
na otázky o Európskej únii**

Bezplatné telefónne číslo (*):

00 800 6789 1011

(*) Niektorí operátori mobilných sietí neumožňujú prístup k číslam začínajúcim 00 800 alebo za takéto hovory môžu účtovať poplatok.

Viac informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Úrad pre publikácie Európskej únie 2018

© Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, 2018

Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

ZHRNUTIE

Cieľom tejto štúdie bolo vykonať podrobnejšiu analýzu údajov z druhého Európskeho prieskumu podnikov o nových a vznikajúcich rizikách (ESENER-2), ktoré sa týkajú riadenia bezpečnosti a ochrany zdravia na pracoviskách v Európskej únii (EÚ). Jej vypracovanie zadala Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA) v nadväznosti na predchádzajúce zistenia analýz prieskumov ESENER-1 a ESENER-2 s cieľom:

- identifikovať opatrenia, ktoré by mohli podporiť vyššiu úroveň záväzku vo vzťahu k bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci (BOZP) v podnikoch,
- identifikovať druhy podnikov, kde je vyššia pravdepodobnosť nižšej úrovne záväzku a na ktoré by sa mala podpora zamerať,
- pomáhať tvorcom politik optimálne využívať obmedzené zdroje v rámci prevencie zdravotných a bezpečnostných rizík.

V záujme dosiahnutia tohto cieľa štúdia vychádza z týchto zistení predchádzajúcich analýz prieskumov ESENER-1 a ESENER-2:

- úrovne vykonávania osvedčených postupov sa líšia v závislosti od veľkosti podniku a sektora,
- spoločný prístup podporovaný vysokou úrovňou záväzku manažmentu vo vzťahu k BOZP sa najviac spája s vykonávaním osvedčených postupov na pracovisku v súvislosti s prevenciou.
- Okrem týchto spojitostí a nezávisle od nich existujú rôzne úrovne uplatňovania osvedčených postupov v jednotlivých krajinách.

Tieto predchádzajúce analýzy teda v podstate naznačujú, že na postupy riadenia BOZP na pracovisku majú vplyv rôzne miestne, národné a medzinárodné kontexty, v ktorých podniky pôsobia. Z toho vyplýva, že je možné podporovať kontexty, ktoré sú priaznivé pre osvedčené alebo zdokonalené postupy. Na tomto základe bola vykonaná druhotná analýza údajov prieskumu ESENER-2, ako je uvedené ďalej, boli posúdené zistenia v kontexte širšej literatúry o riadení BOZP, a to, čo podporuje vykonávanie osvedčených postupov na pracovisku a čo mu bráni.

Čo bolo urobené v rámci tejto správy:

1. tvorba súborných opatrení, týkajúcich sa postupov na pracovisku v súvislosti so záväzkom manažmentu vo vzťahu k BOZP, riadením rizík ohrozujúcich bezpečnosť zamestnancov, riadením rizík ohrozujúcich zdravie zamestnancov, riadením BOZP vo všeobecnosti a riadením rizík ohrozujúcich psychosociálnu pohodu zamestnancov;
2. definovanie typológie podnikov, v ktorých je väčšia pravdepodobnosť vysokej úrovne vykonávania osvedčených postupov v súvislosti s každým z týchto opatrení;
3. porovnanie týchto typológií a posúdenie podobnosti a rozdielov medzi faktormi spojenými s vysokou úrovňou vykonávania postupov v každej oblasti;
4. zváženie ďalších nezávislých spojitostí medzi vysokou úrovňou vykonávania osvedčených postupov a prítomnosťou mechanizmov zastúpenia zamestnancov a členstva v krajinách zoskupených tak, aby odrážali zo širšieho hľadiska podobné regulačné a pracovné vzťahy a iné relevantné súvislosti;
5. preskúmanie opatrení z prieskumu ESENER-2, ktoré by mohli byť „znakom“ nízkej úrovne záväzku vo vzťahu k BOZP;
6. prediskutovanie zistení v kontexte širšej literatúry a posúdenie ich dôsledkov pre politiku.

Metódy

ESENER-2 nadväzuje na ESENER-1 a je celoeurópskym prieskumom podnikov zameraným na vnútroštátne porovnateľné informácie o spôsoboch riadenia bezpečnosti a ochrany zdravia na pracoviskách v Európe. Prieskum prebehol v roku 2014 a zúčastnilo sa na ňom 36 štátov, a to EÚ-28 plus Albánsko, bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko, Island, Čierna Hora, Nórsko, Srbsko, Švajčiarsko a Turecko. Zhromaždili sa v ňom názory a skúsenosti súvisiace s rizikami BOZP, každodennými postupmi a politikou v oblasti riadenia bezpečnosti a ochrany zdravia, participáciou

Riadenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na pracoviskách v Európe – dôkazy z druhého Európskeho prieskumu podnikov o nových a vznikajúcich rizikách (ESENER-2)

zamestnancov a zdrojmi podpory pre „osobu s najlepšimi znalosťami“ bezpečnosti a ochrany zdravia z takmer 50 000 podnikov.

Na základe predchádzajúcich analýz prieskumov ESENER-1 a ESENER-2 sme zoskupili opatrenia z prieskumu ESENER-2 podľa toho, ako popisujú osvedčené postupy v zmysle nášho chápania toho, čo je možné považovať za opatrenia v rámci záväzku manažmentu vo vzťahu k BOZP a riadenia rizík ohrozujúcich bezpečnosť a ochranu zdravia, BOZP všeobecne a psychosociálnu pohodu zamestnancov. Potom sa použili multivariačné analýzy a zväžili vzťahy medzi vysokou úrovňou hláseného vykonávania týchto skupín postupov a týmito: charakteristiky podniku, dôvody na riešenie otázok bezpečnosti a ochrany zdravia a problémy pri ich riešení, využívanie externých zdrojov informácií o bezpečnosti a ochrane zdravia, mechanizmy zastúpenia zamestnancov a krajina, v ktorej podnik pôsobí.

Zistenia

Zistenia analýz boli v súlade s predchádzajúcimi zisteniami skúmania údajov z prieskumov ESENER-1 a ESENER-2 a so širšou literatúrou. Z výsledkov skúmania hláseného vykonávania opatrení na riadenie rizík vyplynula hierarchia, v ktorej najvyššiu úroveň vykonávania majú opatrenia vo vzťahu k bezpečnosti, následne k ochrane zdravia a potom k psychosociálnym rizikám. Okrem toho, podniky s vysokou úrovňou vykonávania opatrení v týchto oblastiach a v súvislosti so záväzkom manažmentu vo vzťahu k bezpečnosti a ochrane zdravia sú vo všeobecnosti:

- väčšie firmy, ktoré sú často súčasťou širšej skupiny (nejde o nezávislý podnik),
- podniky v určitých sektoroch (výrobný a spracovateľský sektor v prípade riadenia BOZP, služby a verejný sektor v prípade riadenia psychosociálnych rizík, a výrobný a verejný sektor v prípade záväzku manažmentu vo vzťahu k BOZP),
- tie, ktoré si uvedomujú, že potrebujú riadiť kombináciu tradičných (t. j. bezpečnostných), zdravotných a psychosociálnych rizík,
- tie, ktoré považujú plnenie očakávaní pracovnej sily a udržanie alebo zvyšovanie produktivity za hlavné dôvody na riešenie bezpečnosti a ochrany zdravia (pričom plnenie zákonných povinností a predchádzanie pokutám a sankciám takisto súvisí s vysokou úrovňou riadenia BOZP a udržiavanie dobrého mena takisto súvisí s vysokou úrovňou riadenia psychosociálnych rizík),
- tie, ktoré využívajú externé zdroje informácií o BOZP,
- tie, ktoré BOZP pridelili ako hlavnú úlohu určitej osobe a poskytli jej školenie BOZP.

Okrem týchto spojitostí a nezávisle od nich vysoká úroveň vykonávania osvedčených postupov značne súvisela s mechanizmami zastúpenia zamestnancov a s krajinou, v ktorej podnik pôsobí. Konkrétne:

- V prípade podnikov s prítomnou kombináciou mechanizmov zastúpenia zamestnancov a vysokej úrovne záväzku manažmentu vo vzťahu k BOZP sa zistila vyše sedemkrát vyššia pravdepodobnosť vysokej úrovne vykonávania osvedčených postupov riadenia BOZP a takmer päťkrát vyššia pravdepodobnosť vysokej úrovne vykonávania osvedčených postupov riadenia psychosociálnych rizík ako v prípade podnikov bez takejto kombinácie faktorov.
- V prípade podnikov z Britských ostrovov a zo severských a južných krajín/krajín Latinskej únie sa zistila väčšia pravdepodobnosť vysokej úrovne vykonávania osvedčených postupov ako v prípade podnikov z iných častí EÚ.

Z údajov prieskumu ESENER-2 vyplýva, že hlásené úrovne vykonávania celého rozsahu jednotlivých opatrení súvisiacich s riadením BOZP na pracovisku sú vo všeobecnosti vysoké, a v skutočnosti vyššie ako ukazujú iné štúdie, čo pravdepodobne platí pre podniky v EÚ všeobecne. Rovnako ako v prípade väčšiny telefonických prieskumov, v ktorých majú respondenti sami hodnotiť vlastné činnosti, dva hlavné dôvody sú, že vzorka s najväčšou pravdepodobnosťou predstavuje tú „lepšiu časť“ populácie ako celku (t. j. podiel najviac angažovanej populácie), a že keď majú títo respondenti sami hodnotiť svoj výkon, pravdepodobnejšie ho budú subjektívne nadhodnocovať, a nie podhodnocovať. Aj v tejto vzorke však respondenti v podstatnej menšine uviedli, že v ich podniku sa nevykonáva posudzovanie rizík (23 %) alebo neposkytuje žiadne školenie v oblasti BOZP (6 %). Vo všeobecnosti išlo o mikropodniky

alebo malé podniky pôsobiace v sektore služieb, ktoré mali nízku úroveň vykonávania opatrení BOZP a opatrení riadenia psychosociálnych rizík.

Závery

Zistenia uvedených analýz sú v súlade s predchádzajúcim výskumom. Vyplýva z nich, že väčšina podnikov hlási vykonávanie mnohých opatrení v oblasti riadenia bezpečnosti a ochrany zdravia, ktorých vykonávanie sa očakáva v súlade s nariadeniami EÚ a vnútroštátnymi nariadeniami v tomto ohľade. Naznačujú však aj to, že existuje priestor na zlepšenie vo vzťahu k vykonávaniu týchto opatrení na všetkých pracoviskách, ako aj k používaniu osvedčených postupov pri prevádzke na pracovisku.

Čo je opäť v súlade s predchádzajúcimi zisteniami, z našich analýz ďalej vyplýva, že osvedčené postupy riadenia BOZP sú podporované vôľou a kapacitami zamestnávateľov zaviesť kompetentný participatívny prístup k riadeniu BOZP:

- v ktorom dôležitú úlohu zohrávajú mechanizmy účasti a zapojenia zamestnancov,
- ktorý je založený na hodnotení rizík na pracovisku a zavedení systémov riadenia takto identifikovaných rizík,
- v regulačnom rámci s parametrami, v rámci ktorých sa toto dá uskutočniť.

Tieto kľúčové zistenia súvisia aj s hlavnými požiadavkami súčasného nariadenia EÚ o BOZP. Ako sa zistilo už v predchádzajúcich štúdiách, v prípade podnikov s kapacitami na vynaloženie zdrojov na tieto záležitosti existuje väčšia pravdepodobnosť vyššej úrovne osvedčených postupov v oblasti BOZP a chápania BOZP ako základného predpokladu obchodného úspechu. Je tu tiež dôležitá súvislosť s politikou EÚ v oblasti BOZP. Pozitívom, ktoré treba spomenúť, je úsilie najnovšej politiky EÚ o ďalšiu podporu vykonávania opatrení a používania takýchto prístupov vo všetkých členských štátoch EÚ. Svedčia o tom nedávne vyhlásenia EÚ. V strategickom rámci EÚ pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci na roky 2014 – 2020 sú výzvy v oblasti BOZP v EÚ identifikované aj takto:

- zlepšenie plnenia existujúcich pravidiel v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia, a to najmä zvýšením kapacít mikropodnikov a malých podnikov na zavedenie účinných a efektívnych stratégií prevencie rizík.

Ako z analýzy uvedenej v tejto správe celkom jasne vyplýva, už existujú podniky v rámci EÚ, ktoré to robia, stále je tu však priestor na výrazné zlepšenie. Platí to najmä vo vzťahu k menším firmám, čo znamená, že uvedené zistenia určitým spôsobom podporujú smerovanie súčasných politík EÚ. Sú tiež užitočné ako pozícia, z ktorej môžu vychádzať budúce hodnotenia v tomto ohľade.

Tento rámec vyžaduje aj stratégie:

- na zlepšenie prevencie chorôb z povolenia riešením nových a vznikajúcich rizík bez zanedbania už existujúcich rizík.

Analýza údajov prieskumu ESENER-2 v súvislosti s riadením psychosociálnych rizík ukazuje, že existujú oblasti osvedčených postupov, ktoré boli prijaté v niektorých podnikoch v súvislosti s novými a vznikajúcimi rizikami, opäť sú tu však aj významné náznaky svedčiace o potrebe ďalšieho zlepšovania, ako aj získavania poznatkov v oblasti koordinácie úsilia na riadenie nových rizík s úsilím zameraným na riadenie už známych rizík BOZP. Vo všeobecnosti z našich zistení vyplýva, že sústavu osvedčených postupov v participatívnom riadení BOZP je možné rozšíriť tak, aby účinne pokrývala vznikajúce riziká, a súčasne riešila aj už existujúce riziká.

Strategický rámec naznačuje, že takéto výzvy je potrebné riešiť viacerými vzájomne prepojenými stratégiami vrátane ďalšej konsolidácie národných stratégií v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia, a to napríklad prostredníctvom koordinácie politík a vzájomného informovania sa, vyžadovania praktickej podpory pre malé podniky a mikropodniky s cieľom pomôcť pri dôslednejšom dodržiavaní predpisov v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia, ako aj zlepšenia presadzovania zo strany členských štátov a podľa potreby aj zjednodušenia existujúcich právnych predpisov pri súčasnom zachovaní vysokej úrovne bezpečnosti a ochrany zdravia zamestnancov. Z analýzy prieskumu ESENER-2 vyplýva, že tieto hľadiská politiky majú určitý význam vo vzťahu k súčasným postupom a slúžia aj ako dôležitý základ pre odhadu budúceho vplyvu týchto stratégií.

Riadenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci na pracoviskách v Európe – dôkazy z druhého Európskeho prieskumu podnikov o nových a vznikajúcich rizikách (ESENER-2)

V rámci ďalšieho dôležitého vývoja v politike EÚ, akým je napríklad vytvorenie Európskeho piliera sociálnych práv, ktorý bol prijatý v júni 2017, a oznámenie Európskej komisie z januára 2017 o modernizácii právnych predpisov a politík EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, sa takisto predpokladá vysoká úroveň ochrany zamestnancov pred rizikami ohrozujúcimi zdravie a bezpečnosť pri práci a vyzývajú sa členské štáty a zamestnávateľia, aby išli nad rámec minimálnych požiadaviek a čo najviac sa priblížili k pracovnému prostrediu bez nehôd a úrazov. Opäť je tu tvrdenie, že to znamená nielen uplatňovať pravidlá, ale tiež zavádzať čoraz lepšie politiky v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pomocou hodnotení rizík a dialógu so zamestnancami a dodávateľmi pracoviska, pričom vždy je potrebná podpora pomocou usmernení a spätnej väzby. Dôkazy z prieskumu ESENER-2, ktoré sú v správe analyzované, priamo súvisia s mnohými z týchto očakávaní a poskytujú východiskový bod, podľa ktorého je možné merať ich vývoj.

Preto je možné rozpoznať určitý stupeň synergie medzi súčasnou politikou a postupmi identifikovanými v analýze prieskumu ESENER-2, ktorá poskytuje dôkazy o príležitostiach na budovanie a konsolidovanie zlepšení. Zároveň je potrebné uviesť, že v štruktúre hospodárstva EÚ existujú prvky zmeny, ktoré nie sú účinne merané v analýze údajov získaných v prieskume ESENER-2 a ktoré majú tiež vplyv na prítomnosť predpokladov na používanie osvedčených postupov. Ako sme už niekoľkokrát v správe upozornili, je pravdepodobné, že väčšina údajov získaných v prieskume ESENER-2 pochádza od respondentov z relatívne stabilných a úspešných organizácií. Analýza takýchto údajov neposkytuje podstatné informácie o pracovných podmienkach v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia v tých častiach hospodárstva, ktoré sú menej stabilné a menej úspešné, a ktorých výskyt má v EÚ celkovo podľa iných ekonomických analýz rastúcu tendenciu. V budúcich štúdiách bude potrebné túto skutočnosť zohľadniť, ak majú poskytnúť ucelenejší obraz o postupoch BOZP v EÚ.

Celkovo však táto správa a jej analýza poskytujú dôležitý porovnávací obraz súčasného stavu vo vzťahu k riadeniu BOZP v členských štátoch EÚ a uvádzajú aktuálny kontext, pokiaľ ide o štát, sektor a veľkosť, ktorý pomáha pri jeho určovaní.

Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA)

prispieva k tomu, aby sa Európa stala bezpečnejším, zdravším a produktívnejším miestom na prácu. Agentúra skúma, vytvára a šíri spoľahlivé, vyvážené a nestranné informácie o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a organizuje celoeurópske kampane na zvyšovanie informovanosti. Európska únia ju zriadila v roku 1994 a sídli v meste Bilbao (Španielsko). Agentúra umožňuje spoluprácu zástupcov Európskej komisie, vlád členských štátov, organizácií zamestnávateľov a zamestnancov, ako aj popredných odborníkov vo všetkých členských štátoch EÚ a mimo nej.

European Agency for Safety and Health at Work

Santiago de Compostela 12, 5th floor
48003 Bilbao, Spain
Tel. +34 944 358 400
Fax: +34 944 358 401
E-mail: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

Publications Office